

Z vědeckého života

PŘEHODNOCENÍ ROLE STÁTU V EKONOMICE

Vratislav Izák, Vysoká škola ekonomická v Praze

Každoroční výroční kongres International Institute of Public Finance se konal ve dnech 8.–11. srpna v Ann Arbor (Michigan). Již 67. kongres s názvem **Rethinking the Role of the State (Responses to Recent Challenges)** byl věnován jednomu z hlavních témat teorie veřejných financí. Několik set účastníků, převážně z USA, asijských zemí a Německa prezentovalo a diskutovalo své příspěvky v 84 sekcích, které se zabývaly různými aspekty teorie veřejných financí.

Po úvodním projevu prezidenta IIPF **Robina Boadwaye** se pozornost soustředila na úvodní vystoupení **Ricka van der Ploega**¹ (Oxford University) s názvem *A Macro Perspective on Public Finance: Natural Resources and the Environment*. Řečník zdůraznil úlohu moderní makroekonomie při řešení problémů využití vzácných přírodních zdrojů pro ekonomický rozvoj zejména rozvojových zemí (jako případovou studii si vybral situaci v Ghaně). Rozebíral využití možných nástrojů veřejných financí a makroekonomie při analýze nepříznivých dopadů klimatických změn. Podle něho zdánlivě technické nástroje jako nelineární prahy, změna režimů hospodářské politiky, pravidlo druhého nejlepšího, časová nekonzistence, vícenásobné dynamické rovnováhy atd., jsou důležité pro lepší porozumění vládních politik v dané oblasti.

Emmanuel Saez (University of California, Berkeley) ve své přednášce *Efficient Policies for Redistribution* shrnul současné poznatky z teorie optimálních daní a diskutoval jejich možné náměty pro praktickou daňovou politiku. Zdůraznil, že poznatky daňové teorie jsou relevantní pro praktickou politiku za několika předpokladů. Musejí být založeny na ekonomických mechanismech, které jsou empiricky relevantní, robustní vůči změnám modelových předpokladů, nejsou příliš složité a jsou přijatelné ze sociálního hlediska. Shrnul tři doporučení teorie optimálních daní, která splňují tyto předpoklady. Za prvé, velmi vysoké příjmy by měly být zdaňovány vysokými a rostoucími marginálními daňovými sazbami. Za druhé, rodiny s nízkými příjmy by

1 Přednášející je, spolu s B. J. Heijdroem, autorem učebnice *Foundations of Modern Macroeconomics*, Oxford University Press, 2002.

měly být motivovány k práci dotacemi k příjmu, které by byly dočasné. Za třetí, příjmy z kapitálu by měly být zdaňovány.

Velmi aktuální, vzhledem k současné situaci v Eurozoně, byla přednáška bývalého prezidenta IIPF **Hanse-Wernera Sinna** (CESifo Group, Mnichov) *Praying for the European Monetary Union: Flaws, Risks, and Policy Options*. Podle řečníka eurozona prodělává vážnou krizi platební bilance mezi členskými státy. Po zavedení eura země na periferii eurozóny získaly přístup k levným úvěrům, což postupně vedlo k velkým deficitům běžného účtu platební bilance. Po dopadu finanční krize na evropské země se kapitál začal od periferních zemí eurozóny odvracet. Centrální banky těchto zemí se snažily získávat kapitál z jádrových zemí eurozóny použitím tiskařského lisu, obdobně jako to činí země s rezervní měnou v systému fixního měnového kurzu. Země eurozóny organizují záchranné pokusy pomocí veřejně zaručených půjček. Co se týče Řecka, nutná reálná deprecie kolem 20–30 % k obnovení konkurenceschopnosti je podle H. W. Sinna nereálná a mohla by vést v Řecku k občanské válce.

Známý daňový expert **James Poterba** (Massachusetts Institute of Technology) si tentokrát zvolil téma *Population Aging and the Evolving Role of the State*. Díky klesající míře porodnosti a prodlužování věku dožití ve většině rozvinutých a řadě rozvojových zemí obyvatelstvo stárne. To vyžaduje přehodnotit úlohu státu v oblasti sociálního zabezpečení. První část vystoupení popisovala předpokládané změny ve věkové struktuře populace v příštích 50 letech a implikace těchto změn pro náklady sociálních programů. Dále J. Poterba hodnotil tradiční argumenty týkající se transferů starším domácnostem s důrazem na vypovídací schopnost aktuálních modelů životních cyklů pro chování domácností, co se týče úspor.

Poslední plenární vystoupení věnoval **David Wildasin** (University of Kentucky) tématu *Economic Integration and Fiscal Policy in a Dynamic Context: Competition and Factor Mobility*. Pro rozbor role veřejných financí v integrovaném ekonomickém systému je velmi důležitá mobilita výrobních zdrojů – práce a kapitálu. Známým příkladem je analýza dopadu daně, případně distribuční dopady jakékoliv daňové či výdajové politiky. Co je ale stranou pozornosti, jsou kritéria hodnocení stupně integrace trhu výrobních faktorů v různých geografických a politických uspořádáních. Dělníci i podniky musejí často překonat značné bariéry omezující migraci, takže práce i kapitál se přizpůsobují změnám politik a ekonomických podmínek velmi pomalu. V jiných případech jsou tyto bariéry malé a toky výrobních faktorů jsou velmi rychlé. Explicitní dynamické modelování mobility práce a kapitálu nabízí nové pohledy na dopady fiskálních politik a otevírá novou perspektivu v rámci „veřejné ekonomie v otevřeném hospodářství“.

Z 84 sekcí zmíníme jen některá vystoupení ve vybraných sekcích, která jsou podle našeho názoru věcně nejzajímavější. V sekci č. 3 Financial Sector Taxation **Thornton Matheson** (International Monetary Fund) v příspěvku *Taxing Financial Institutions: Issues and Evidence* shrnul existující teorii, praxi a potenciální dopady daní na finanční transakce. Známou problematikou pod názvem Public Debt (sekce č. 4) se zabývali **Fabrizio Ballassone** a **Maura Francese** (Banca d'Italia). Zdůraznili,

že negativní relace mezi veřejným dluhem a růstem se zvyšuje při překročení podílu nad 100 % a dále upozornili na silnější vliv zahraničního dluhu ve srovnání s dluhem domácím.

Sekce č. 7 Pension v příspěvku 3 autorů z Ghent University (**Tim Buyse, Freddy Heylen, Renaat Van de Kerckhove**) shrnula, mimo jiné, zkušenosti zemí OECD s penzijními reformami, ve vystoupení *Pension Reform, Employment by Age, and Long-run Growth in OECD countries*. Sekce č. 12 Tax and Investment v několika příspěvcích zkoumala vlivy daní z příjmu korporací. Ekonometricky laděná analýza pod názvem *Do Taxes Distort Corporations Investment Choices? Evidence from Industry-Level Data* (autor **Li Liu** z Centre for Business Taxation, University of Oxford) rozebírala pomocí panelu americká data v období 1962–1997.

Následující 13. sekce Business Cycle obsahovala zejména rozbor cyklu v Německu. Politickým souvislostem mezi fiskální politikou a politickým cyklem se zabýval **Christian Breuer** (IfO Institute). Hlavním poselstvím jeho příspěvku *Fiscal Policy and the Political Business Cycle in Germany* je tvrzení, že slabé vlády nemohou zaručit stabilitu veřejných financí a že koalice s širokou politickou podporou může zvýšit daně a snížit platby na sociální zabezpečení.

Sekce č. 15 Shadow Economy ve vystoupení *Corruption and the Shadow Economy: What Do We Really Know?* – autoři **Friedrich Schneider** (University of Linz), **Andreas Buehn** (Technische Universität Dresden) – zkoumala vzájemný vztah korupce a stínové ekonomiky pomocí strukturálního modelu s dvěma latentními proměnnými tak, aby získala informace o různých dimenzích těchto proměnných.

Sekce č. 18 Government Spending se věnovala různým aspektům tohoto tradičního tématu konferencí IIPF. **Leonard E. Burman** (Syracuse University) a **Marvin Phaup** (George Washington University) v příspěvku *Tax Expenditures and Government Size and Efficiency* upozornili na skutečnost, že mnoho výdajů je skryto přímo v daňovém kodexu. Jmenovali programy jako Social Security nebo Medicare, kde jsou různé daňové výdaje neobjevující se v běžných rozpočtových tabulkách. Odvolávali se na politologa Chrise Howarda, který je v roce 1997 nazval „skrytým státem blahobytu“. Následující 19. sekce měla Welfare state přímo ve svém názvu. **Vratislav Izák** (University of Economics, Prague) v empiricky orientovaném příspěvku *Is the Welfare State Expenditure Harmful for Growth? (A European Case)* ukázal při použití panelové analýzy na negativní dopad výdajů na stát blahobytu na ekonomický růst v zemích Evropské unie.

Aktuálním tématem se zabývala sekce č. 20 Financial Crisis. Podle přísloví o potřežené huse řečtí ekonomové **Georgia Kaplanoglou** a **Vassilis T. Rapanos** (University of Athens) nazvali svůj referát *The Greek Fiscal Crisis and the Role of Fiscal Governance*. Viníkem jsou podle nich příliš optimistické předpovědi řecké vlády, ale i mezinárodních organizací pokud jde o makroekonomický vývoj a dále slabý institucionální rozpočtový rámec domácí ekonomiky. V sekci č. 23 Optimal Income Tax se prezentoval prezident IIPF **Robin Boadway** (Queen's University, Canada) a **Motohiro Sato** (Hitotsubashi University, Japan) s tématem *Optimal Income*

Taxation with Uncertain Earnings. Rozebírali působení nelineární důchodové daně, přičemž výnosy se lišily podle schopností i štěstí, takže důchodová daň měla jak redistribuční tak i pojišťovací úlohu.

V sekci č. 24 *Tax Competition* předložili příspěvek *Tax Competition with and without Tax Discrimination against Domestic Firms* **John D. Wilson** (Michigan State University) a **Steve Mongrain** (Simon Fraser University). Podle nich je kontroverzním tématem, je-li žádoucí, aby země či regiony souhlasily s neposkytováním preferencí firmám či kapitálu podle jejich charakteru původu. Téma v sekci č. 25 bylo *Fiscal Policy and Growth*. S italskými zkušenostmi opět přišli autoři z Banca d'Italia **Fabrizio Balassone, Sandro Momigliano a Pietro Rizza**. Pod názvem *Medium-Term Fiscal Planning under (Mostly) Short-term Governments: Italy 1988-2008* analyzovali podobu a implementaci italských střednědobých fiskálních plánů v uvedeném období.

Sekce č. 30 *Corporate Tax Incidence* obsahovala, mimo jiné, vystoupení *Corporate Tax Incidence: Review of General Equilibrium Estimates and Analysis* autorky **Jennifer Gravelle** (Congressional Budget Office). Poskytla přehled současného stavu poznání, pokud jde o dopad korporátní daně v Harbergrově modelu všeobecné rovnováhy s důrazem na otevřenou ekonomiku.

Retirement byl název sekce č. 38. **Bradley T. Heim** (Indiana University) a **Ithai Z. Lurie** (U.S. Department of the Treasury) v příspěvku *Taxes, Income, and Retirement Savings: Differences by Permanent and Transitory Income* se, při využití panelových dat za USA v období 1987–2006, soustředili na rozdíl mezi těmi, kteří mají nízké (vysoké) příjmy trvale a těmi, kteří je mají dočasně. V sekci č. 42 *Commodity Taxes* američtí ekonomové **William F. Fox, LeAnn Luna, Georg Schur** (všichni University of Tennessee) poznamenali v článku *The Impact of Sales Taxation and Tax Evasion on Commodity Flows*, že prakticky žádná studie se dosud nezabývala vlivem daní na toky zboží mezi geografickými oblastmi.

Sekce č. 51 *Fiscal Decentralization*, mimo jiné, diskutovala vystoupení *Sovereign Debt in a Monetary Union*. Autoři **Nadjeshda Arnold, Beatrice Scheubel** (University of Munich) si asi nemohli vybrat aktuálnější téma. Upozorňují na heterogenitu členských zemí EMU a tvrdí, že existence finanční a politické stability se vzájemně vylučuje. Současná rovnováha je neudržitelná a jádro EMU bude tvořeno zeměmi, které jsou homogenní. Poměrně široká oblast výzkumu byla rozebírána v sekci č. 56 *Tax Policy*. Právní aspekty zdanění byly diskutovány ve vystoupení *Corporate Income Taxation Uncertainty and Foreign Direct Investment* autorů **Martina Zaglera a Cristiany Zanzottery** (WU Vienna).

Vysoce aktuální diskuze byla i v sekci č. 57 *Pension Policy*. **Leslie Ellen Papke** (Michigan State University) v příspěvku *Public Pension Plans and State Budgets* soustředila svoji pozornost na úzké vztahy mezi penzemi a státním rozpočtem pomocí panelové analýzy 126 penzijních plánů. Mikroekonomickým dopadům daní se také věnovala sekce č. 61 *Taxation and Firms*. **Tami Gurley-Calvez** (West Virginia University) a **Donald Bruce** (University of Tennessee) předložili studii *Do Tax Rate Cuts Encourage Entrepreneurial Entry?* Výsledky jejich panelové analýzy naznačují, že snížení daní podporuje podnikatelskou aktivitu.

K tradičním tématům výročních kongresů IIPF patří Fiscal Sustainability (sekce č. 63). **Gunther Markwardt** (University of Technology Dresden) a **Christoph Boehm** (University of Michigan) v příspěvku nazvaném *Political Budget Cycles and Their Consequences in Developed Countries* došli k závěru, že vlády zvyšují spotřebu a snižují daně domácnostem ve volebním roce, zatímco konsolidace v povolebním roce se omezuje hlavně na daně (analýza 27 zemí OECD). Sekce č. 67 Tax Progressivity prezentovala např. studii *Identifying the Causal Effect of a Marginal Tax Rate Change* autorky **Caroliny E. Weber** (University of Michigan). Studie rozebírá podmínky, za kterých jednotlivci reagují na změnu svých mezních daňových sazeb.

Sekce č. 72 Elections nabídla příspěvek *Electoral Rules and Incentive Effects of Fiscal Transfers: Evidence from Germany*. **Peter Egger** (ETH Zurich), **Marko Koethenburger** (University of Copenhagen) a **Michael Smart** (University of Toronto) empiricky analyzují, jestli politici zvolení podle různých pravidel volby reagují odlišně na změny ve fiskálních podnětech. Jde o aplikaci na spolkovou zemi Šlesvicko-Holštýnsko. V sekci č. 74 Public Investment byl podnětný článek *Back to Basics: Private and Public Investment in Basic RD and Macroeconomic Growth*. **Ufuk Akcigit** (University of Pennsylvania and NBER), **Douglas Hanley** (University of Pennsylvania) a **Nicolas A. B. Serrano-Velarde** (Oxford University). Autoři zkoumají rozdílné přístupy základního a aplikovaného výzkumu v růstovém modelu.

V sekci č. 76 Capital Income Taxation **Lars Kunze** (TU Dortmund) předložil referát na téma *Capital Income Taxation, Economic Growth and the Role of Bequests*. Jako teoretický nástroj analýzy vztahu mezi zdaněním kapitálu a ekonomickým růstem použil model překrývajících se generací, kde jednotlivci mohou zanechat dědicství. Opět navýsost aktuální problém byl předmětem diskuzí v sekci č. 78 Taxation/Regulation of Banks. Přední experti Mezinárodního měnového fondu **Ruud de Mooij** a **Michael Keen** v příspěvku *Debt, Taxes and Banks* zkoumali reakci bank v 82 zemích na daňové impulzy.

Value Added Tax byla předmětem rozboru v sekci č. 79. Tři autoři z Urban-Brookings Tax Policy Center **Eric Toder**, **Jim Nunns**, **Joseph Rosenberg** v příspěvku *Methodology for Distributing a VAT* se, jak napovídá název příspěvku, zabývají možností zavést DPH i ve Spojených státech vzhledem k nutnosti nalézt další zdroje příjmů federálního rozpočtu. V neposlední řadě zmiňme sekci č. 81 Tax and Multinationals. Jeden z předních daňových expertů **Michael P. Devereux** (Oxford University Centre for Business Taxation) spolu s **Wiji Arulampalamem** (University of Warwick) a **Federicou Liberini** (University of Warwick) ve studii *How Do Taxes Affect Cross-Border Acquisitions?* využívají podniková data pro výzkum dopadu daní na slučování a akvizice.

Program a abstrakta všech příspěvků 67. kongresu IIPF jsou k dispozici v *Program and Abstract Book, Rethinking the Role of the State: Responses to Recent Challenges*, vydáno Office of Tax Policy Research, Stephen M. Ross School of Business, University of Michigan.